

## האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

### השלטון המקומי בישראל - 56938

תאריך עדכון אחרון 04-11-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מדע המדינה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): אריאל פינקלשטיין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: [il.ac.huji.mail@Finkelstain.Ariel](mailto:il.ac.huji.mail@Finkelstain.Ariel)

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש, יום שני, 15:30-14:30

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס נועד להקנות היכרות מעמיקה עם השלטון המקומי בישראל. הקורס עוסק במגוון תחומים: היבטים פוליטיים של השלטון המקומי, כמו הבחירות המקומיות ומעמד ראש הרשות ומועצת הרשות; היבטים מינהליים - סמכויות, תחומי פעילות והתנהלות פיננסית; והיבטים ייחודיים לישראל - רשויות מקומיות ערביות, רשויות מקומיות חרדיות ויחסי דת ומדינה בשלטון המקומי. הקורס ידגיש היבטים רחבים, כמו מאפייני השלטון המקומי בישראל ביחס למדינות אחרות, מעמדו מול השלטון המרכזי ומקומו במארג המוסדות המרכיבים את הדמוקרטיה הישראלית.

מטרות הקורס:

1. הקניית ידע והבנה בסיסיים על השלטון המקומי בישראל, מתוך השוואה למדינות אחרות.
2. הבנת המסגרת ההיסטורית, החוקית והתרבותית שבמסגרתה פועל השלטון המקומי בישראל.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להבין את המסגרת שבתוכה פועל השלטון המקומי
2. לעמוד על מאפייני הייחודיים של השלטון המקומי בישראל ביחס למדינות אחרות.
3. לנתח תהליכים פוליטיים ומאבקים ציבוריים העוסקים במעמד ובסמכויות של השלטון המקומי.

דרישות נוכחות (%) :  
80%

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית בשילוב השתתפות פעילה של הסטודנטים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. שלטון מקומי: מבוא ומושגי יסוד
2. מבנה השלטון המקומי בישראל
3. הבחירות לשלטון המקומי
4. ראש הרשות ומועצת הרשות המקומית
5. מעמדו החוקתי של השלטון המקומי
6. תחומי הסמכות של הרשות המקומית
7. מבנה הרגולציה על השלטון המקומי
8. כלכלת השלטון המקומי
9. רשויות מקומיות ערביות
10. רשויות מקומיות חרדיות
11. המועצות האזוריות
12. מאבקי דת ומדינה בשלטון המקומי

## 13. סיכום הקורס: אתגרים והזדמנויות, תפקיד השלטון המקומי בדמוקרטיה הישראלית

### חומר חובה לקריאה:

נחמיה אבנרי (2020). המשפט והמקום: משפט השלטון המקומי בישראל. רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 88-15.

אסף מידי (2014), "משפט השלטון המקומי", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 141-203.

רותם ברסלר-גונן (2010). "בית הנבחרים המקומי": מאזן הכוחות בין ראש רשות, חברי מועצה והפקידות המקומית לאור הבחירה הישירה והצעת חוק העיריות החדש", בתוך: אברהם בריכטה, ערן יוגדה-גדות וגיא פדה (עורכים), עיר ומדינה בישראל: שלטון מקומי לקראת העשור השביעי, חיפה: כרמל ואוניברסיטת חיפה, עמ' 476-503.

אריאל פינקלשטיין ויובל ברטוב (2023). מסגרת היחסים בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי: ישראל בהשוואה לדמוקרטיית המפותחות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה

### חומר לקריאה נוספת:

חומרי קריאה: (בסימן \* מסומנים חומרי קריאה מרכזיים או יסודיים יותר)

1. שלטון מקומי בישראל ובעולם: מבוא ומושגי יסוד \* נחמיה אבנרי (2020). המשפט והמקום: משפט השלטון המקומי בישראל. רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 88-15.
- נזר מנוחין (2014), "השלטון המקומי בעולם בן זמננו", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 17-78.
- אריאל פינקלשטיין (2020). השלטון המקומי בישראל: רקע כללי, סוגיות ליבה ואתגרים. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 18-23.
- אסף מידי (2014), "משפט השלטון המקומי", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 141-203.
2. הבחירות לרשויות המקומיות \* נחמיה אבנרי (2020). המשפט והמקום: משפט השלטון המקומי בישראל. רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 304-327.
- הני זובידה ולירון לביא (2015). "תהליך הדעיכה של המפלגות הארציות בבחירות המקומיות - תרגיל 'הודיני' או רציונליות לשמה?", בתוך: איתי בארי וערן רזין (עורכים), דמוקרטיה מקומית בישראל: ביזור, מקומיות, השתתפות ופוליטיקה מקומית, ב, ירושלים: מחקרי פלורסהיימר, עמ' 126-146.
- אברהם, בריכטה (2005) "הדומיננטיות של הרשימות העצמאיות בשלטון המקומי בישראל", מדינה וחברה 5 (1), עמ' 977-984.
- אתר הבחירות לרשויות המקומיות של המכון הישראלי לדמוקרטיה. להלן סקירות חשובות במיוחד:
  - איתמר יקיר, אריאל פינקלשטיין ויחיאל נעם (2024). שיעור ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות: סקירת נתונים, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.
  - איתמר יקיר, אריאל פינקלשטיין ויחיאל נעם (2024). "יצוג נשים בבחירות לרשויות המקומיות: סקירת נתונים, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.
  - אריאל פינקלשטיין, אסף הימן ויחיאל נעם (2024). רשימות הבת - כוחן של המפלגות הארציות בשלטון המקומי: סקירת נתונים, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.
  - אריאל פינקלשטיין (2024). ניתוח תוצאות הבחירות לרשויות המקומיות 2024, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.

Gendźwiłł, Adam, Ulrik Kjaer, and Kristof Steyvers (2022). *The Routledge handbook of local elections and voting in Europe*.

3. המבנה הארגוני-ניהולי של הרשות המקומית: ראש הרשות ומועצת הרשות המקומית  
\* איתי בארי (2014) "השלטון המקומי כיחידת ניהול", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 212-225.  
אביטל פרידמן ואסף שפירא (2020). חיזוק מעמד של חברי המועצות ברשויות מקומיות, ירושלים, ירושלים, המכון הישראלי לדמוקרטיה.  
רותם ברסלר-גונן (2010). "בית הנבחרים המקומי": מאזן הכוחות בין ראש רשות, חברי מועצה והפקידות המקומית לאור הבחירה הישירה והצעת חוק העיריות החדש", בתוך: אברהם בריכטה, ערן יוגדה-גדות וגיא פדה (עורכים), עיר ומדינה בישראל: שלטון מקומי לקראת העשור השביעי, חיפה: כרמל ואוניברסיטת חיפה, עמ' 476-503.
- Denters, Bas (2006). "Duo or Duel? The Relations between Mayors and Councils in Democratic Local Government," *The European Mayor. VS Verlag für Sozialwissenschaften*, pp. 271-285.
4. מבוא למעמד השלטון המקומי: בעד ונגד השלטון המקומי, מעמד חוקתי והיועצות בשלטון המקומי  
\* אריאל פינקלשטיין ויובל ברטוב (2023). מסגרת היחסים בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי: ישראל בהשוואה לדמוקרטיה המפותחות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 20-52.  
נחמיה אבנרי (2020). המשפט והמקום: משפט השלטון המקומי בישראל. רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 65-80.  
יששכר רוזן-צבי (2004) "מקום הצדק: משפט השלטון המקומי ואי צדק", עיוני משפט 28 (2), עמ' 440-454.
- Tiebout, Charles M (1956) "A pure theory of local expenditures". *Journal of political economy* 64.5: 416-424.
5. סמכויות הרשויות המקומיות  
\* נחמיה אבנרי (2020). המשפט והמקום: משפט השלטון המקומי בישראל. רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 467-553.  
ניב גל-אריאלי (2014). "אחריות מחולקת: על האחריות המשותפת של משרד החינוך ורשות החינוך המקומית לחינוך בישראל", בתוך: נעימה ברזל (עורכת). דברים 7, עמ' 147-163.
6. מבנה הרגולציה על השלטון המקומי  
\* אריאל פינקלשטיין ויובל ברטוב (2023). מסגרת היחסים בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי: ישראל בהשוואה לדמוקרטיה המפותחות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 53-108.  
Council of Europe (1985). *European Charter of Local Self-Government, Article 8*  
תורגם לעברית אצל דוד דרי (1997). יסודות המינהל הציבורי, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 73-77.
7. דיפרנציאליות בין רשויות מקומיות  
\* אריאל פינקלשטיין ויובל ברטוב (2023). מסגרת היחסים בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי: ישראל בהשוואה לדמוקרטיה המפותחות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 109-145.  
118-108. 'עמ, מדיניות לקובעי מדיניות, עולמית בראייה ביזור: נכון זה את עושים. OECD (2020). תרגום: ג'וינט אלכא.
8. כלכלת השלטון המקומי  
\* איתי שריג (2014). "כלכלת השלטון המקומי", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי -

בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 289-366. עדית סדן-סמט (2009). "תהליך התקצוב ברשויות המקומיות להלכה ולמעשה", בתוך: אבי בן בסט ומומי דהן (עורכים), הכלכלה הפוליטית של הרשויות המקומיות, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 125-182.

#### 9. רשויות מקומיות ערביות

\* מוחמד ח'ליאלה (2017). דעיכת כוחן של המפלגות הפוליטיות בבחירות המקומיות בחרה הערבית הפלסטינית במדינת ישראל. עבודה מוסמך, אוניברסיטת חיפה, 2017. ראסם ח'אמיסי (2014) "הרשויות המקומיות הערביות: בין מאפיינים ייחודיים למאפיינים אוניברסליים", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 375-414. אפרים לביא ואריק רודניצקי (2010). פוליטיקה, בחירות ושלטון מקומי ביישוב הערבי והדרוזי בישראל, תל אביב: מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה.

#### 10. רשויות מקומיות חרדיות

אריאל פינקלשטיין (2022). חרדים לעירם: פוליטיקה ומינהל ברשויות המקומיות החרדיות. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה. \* אריאל פינקלשטיין (2024). החרדים בבחירות לרשויות המקומיות: סקירת נתונים, אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה. יוסף שלהב (1997). מינהל וממשל בעיר חרדית, ירושלים: מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות.

#### 11. המועצות האזוריות

\* לביאה אפלבוים (2014), "השלטון המקומי במרחב הכפרי בישראל", בתוך: יגיל לוי ואיתי שריג (עורכים), השלטון המקומי - בין המדינה, הקהילה וכלכלת השוק, רעננה, האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 613-684.

#### 12. סיכום הקורס: אתגרים והזדמנויות, תפקיד השלטון המקומי בדמוקרטיה הישראלית

#### מרכיבי הציון הסופי:

#### מידע נוסף / הערות:

קורס בחירה לתלמידי מוסמך במדע המדינה במגמת "משפט, ממשל וחברה". הקורס פתוח גם לקורס בחירה לתלמידי מוסמך במדע המדינה ולתלמידי בוגר שנה ג'.